

Søgning er læsning

AF JEPPE BUNDSGAARD (ADJUNKT, PH.D., DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITET, AARHUS UNIVERSITET)

Faglig læsning og skrivning er på dagsorden i disse år – og med god grund, for læsning og skrivning i fysik er noget andet end læsning og skrivning i historie, der er noget andet end læsning og skrivning i dansk. Når denne tænkning føres ind i danskfaget, tænker de fleste vel: Faglig læsning i dansk er litteraturlæsning. Og det er jo helt korrekt. Men der er også andre faglige læsningsråd i danskfaget. Et af dem er søgning på nettet.

Søgning på nettet betragtes ofte som en teknisk færdighed, der handler om at kunne bruge de rette tekniske redskaber (søgemaskiner) med de dertil hørende tekniske kommandoer (boolske operatører, trunkeringstegn og hvad det nu ellers hedder), og det gør det da også, men det er det mindste af det. Søgning er nemlig læsning, der fordrer flere hidtil ukendte eller sjældne læsemåder og læsestrategier. Og derfor er det lige så meget en opgave for dansklæreren som for bibliotekarerne at bidrage til, at eleverne udvikler de nødvendige kompetencer.

Informationskompetence

Inden for biblioteksvidenskab har særligt amerikanske forskere bidraget til at beskrive, hvad der er centrale aspekter af informationskompetencen eller information literacy, som amerikanerne kalder det. Den informationskompetente er i stand til at udføre alle processer fra definition af opgaven, over valg af informationsøgningstrategier til brug og syntese af informationerne. Den amerikanske biblioteksforening, ALA, er nået frem til en kort og præcis definition, der lyder:

To be information literate, a person must be able to recognize when information is needed and have the ability to locate, evaluate, and use effectively the needed information (ALA 1989 §3).

Denne definition kan fungere som et udmærket udgangspunkt for forståelsen af, hvor kompleks en proces det er at søge information, og hvor vigtigt det med andre ord er at være god til det – særligt i en skole der gør udstrakt brug af projektorienterede arbejdsformer. En af de meget anvendte tilgange til undervisning i informationskompetence i USA og andre steder kaldes the Big6 efter de seks trin, denne tilgang består af:

1. Opgavedefinition

1. Definer problemet
2. Identificer informationsbehovet

2. Informationsøgningstrategier

1. Bestem udvalget af kilder
2. Prioriter kilderne

3. Lokalisering og adgang

1. Lokaliser kilderne
2. Find informationen

4. Informationsbrug

1. Beskæftigelse (læse, se, lyt osv.)
2. Træk informationen ud

5. Syntese

1. Organiser
2. Præsenter

6. Evaluering

1. Bedøm produktet
2. Bedøm processen

(Eisenberg m.fl. 2000)

Teknikker og redskaber eller læsning?

Selve søgningen finder sted i trin 3.2. Der ligger naturligvis en uddybning af, hvad det nærmere består af, bag denne oversigt. En opsamling af de aktiviteter, der er forbundet med denne søgning findes i de "standarder", som The Association of College and Research Libraries (ACRL) udgav i 2000. Af den fremgår det, at det at søge information består af, at den, der søger:

Constructs a search strategy using appropriate commands for the information retrieval system selected (e.g., Boolean operators, truncation, and proximity for search engines; internal organizers such as indexes for books).

Implements the search strategy in various information retrieval systems using different user interfaces and search engines, with different command languages, protocols, and search parameters.

Som det fremgår, så er søgning i denne betydning et spørgsmål om at kende til teknikker og redskaber, men ikke så meget et spørgsmål om læsning. Både Big6 og ACRL tager udgangspunkt i en biblioteksverden, hvor der er mange forskellige søgemaskiner, der på forskellig vis søger i velordnede systemer af oplysninger om bøger, artikler eller andre teksttyper. Men internettet er jo ikke en velordnet verden af informationer. Det er snarere noget, der uden at fornærme nogen vel kan kaldes verdens største rodebunke af guld og slam og alt derimellem. Og her handler det i høj grad om at kunne læse på mange forskellige måder for at finde frem til information, man kan bruge – og ikke mindst for at vurdere, hvilke kilder man kan fæste sin lid til. Derfor: Søgning er læsning.

Læsning på skærmen

Undervisningen i læsning i skolen har af mange gode årsager altid taget udgangspunkt i læsning af bøger og andre papirbaserede tekster. I bøger er der to altoverskyggende læseformer: Lineær læsning og informationsøgning. Når man læser lineært, læses teksten fra øverste venstre hjørne til nederste højre hjørne. Det er fx læsning af romaner,

fagbøger, aviser, blade, og det omfatter de traditionelle læsestrategier oplevelseslæsning, skimming og nærlæsning. Når man informations søger i bøger, fx i leksika, ordbøger, tabeller, fartplaner, prisoversigter m.m., så bruger man læsning af indholdsfortegnelse, stikordregister, alfabetisk opslag, nummer-systemer osv., hvor man efterfølgende punktlæser, skimmer og nærlæser (man kan også kalde dette for fokuslæsning, dvs. læsning der først er hurtig og søgende og til sidst er fokuseret og nærlæsende). Jeg skelner således mellem læseformer, som er måder at orientere sig fysisk på i en tekst, og læsestrategier, som er særlige teknikker at læse med. De læseformer og læsestrategier jeg har nævnt, er stadig meget relevante, men der er kommet flere til med søgning på internettet. Det er dem, jeg vil præsentere i det følgende.

Tekster på skærmen er ikke organiseret som bogens tekster. Den engelske professor i socialemiotik og læring Gunther Kress har beskæftiget sig med, hvad der kendetegner skærmen som sted for læsning (Kress 2003). Han siger bl.a., at skærmen er en visuel enhed, og at vi derfor ser den som et billede. Jo mere vi vænner os til at se skrift på skærmen, og jo mere indholdet på skærmen er visuelt designet, des mere vil vi opleve det som væsentligt, at skrift er organiseret efter skærmens og billedets principper. Vi forventer derfor, at den skriftlige tekst skal se godt ud, og vi vænner os til, at den bliver delt op i mindre enheder, fx organiseret omkring et billede midt på skærmen.

Se uddraget nedenfor af en side fra jubii.dk. Den er fyldt med animationer, billeder, ikoner, menupunkter og korte tekster, der relaterer sig til hinanden og til billederne.

Det giver ikke mening at starte sin læsning fra øverste venstre hjørne og fortsætte ned mod højre. Det første øjet falder på, er billedet med slikkuglerne, det næste måske overskriften Sukkertrang. Herefter lægger man måske mærke til kortene på det lille billede eller til, at man kan få lidt mere luft i familiens feriebudget, eller at man kan "GoShop". Alt sammen er ting på midten af siden. Efter denne første læsning af siden, vil det projekt, man har med at komme til siden, bestemme, hvor øjnene bevæger sig hen. Hvis man fx har hørt, at man kan få sin egen gratis blog hos Jubii, så vil man nu vende øjnene mod menuerne i toppen og i begge sider af hjemmesiden. Her vil øjnene søge efter elementer, der definerer hvilken type menu, man er kommet til. Oppe i toppen er der faneblade, som repræsenterer hovedområder på hjemmesiden, herunder en menu, der er fremhævet med en gul baggrundsfarve. Man ville måske vælge at klikke på fanebladet *Kommunikation* og her finde ud af, at det ikke var løsningen. En hurtig skimming af de øvrige punkter vil måske overbevise om, at det ikke er her, man skal søge efter den gratis blog. På de to sidemenuer vil man så måske kigge på overskrifterne: *Kanaler på Jubii*, *Topsøgninger* og *Linkguider*, hvilket dernæst vil føre til en læsning af

menuen med Kanaler på Jubii. Og her finder man ordet *Blog*... Klikker man her, vil man kunne læse helt almindeligt og lineært om, hvordan man får sin egen blog på Jubii's side.

Modalitet og multimodalitet

Skærmtekster er bygget op af mange udtryksformer eller *modaliteter*, som det ofte kaldes. Modaliteter er et udtryk for den særlige måde, tegn skal læses på for at blive forstået. Skrift og tale er de modaliteter, danskfaget traditionelt har beskæftiget sig med, fotografier og levende billeder (film) har fået mere plads i de seneste årtier, mens gestik, mimik og proksemik (kropsholdning og kropslig nærhed/afstand) sjældent har været tematiseret i danskundervisningen (på nær måske i dramaforløb). Hver enkelt modalitet kræver særlige læsestrategier og giver særlige muligheder for at udtrykke sig. Det er ganske fornuftigt, at vi i danskfaget har brugt helt særligt mange kræfter på at undervise eleverne i at skrive og læse (dvs. i at kunne producere og konsumere tegn i den skriftlige modalitet), for det er en yderst kraftfuld modalitet, og den er ikke let at beherske. Men ovenstående korte antydning af, hvilke læseaktiviteter en besøgende på Jubii kan komme igennem, viser, at det er på tide at revurdere læse- og skriveopgaven.

Bemærk således, hvor mange forskellige modaliteter, der skal læses for at finde frem til den information, man er ude efter. For blot at nævne nogle få ud over de indlysende *fotografier* og *skrift*: Placeringen bl.a. af menuer, søgefelt, illustrationer, indholdsresumer osv. udgør *layout*, fanebladene fungerer som et *ikon* for hovedområder på sitet, den gule farve bagved menupunkterne under fanebladene markerer, at denne menu er den vigtigste. Den *fede* skrift markerer, at der er tale om overskrifter på menuerne i hver side af hjemmesiden. At finde frem til det, man søger på Jubii's side, fordrer således i sandhed multimodal læsning.

Læseformer ved skærlæsning

Som det fremgår, er der langt fra den traditionelle lineære læsning til de læseformer, der tages i brug, når man

læser på skærmen. Overordnet kan man se tre læseformer i eksemplet ovenfor:

Centrallæsning	Hvor opmærksomheden orienteres mod midten af skærmen
Periferilæsning	Hvor opmærksomheden orienteres mod skærmens periferi
Lineær læsning	Hvor en tekstblok læses fra det øverste venstre hjørne mod nedre højre

Figur 1. Læseformer: Måder at orientere sig, når man læser på en skærm.

I overvejelser over, hvordan tekster læses i bog og på skærm, er det svært ikke at blive for bastant i opridsningen af forskelle. På den ene side fordi der findes mange tekster på internettet, som læses som tekster i bøger – du kigger på en af dem lige nu – og på den anden side fordi tekster i bøger i stadig højere grad kommer til at ligne tekster på skærmen.

Fordi skærmen giver os en opfattelse af, at vi ser på et billede, er det første, man gør, når man kommer til en hjemmeside, næsten altid at rette blikket mod midten af skærmen. Derfor er de fleste professionelle hjemmesider bygget op med de centrale informationer i midten (altså det som producenten mener er centralt – enten fordi de fleste læsere søger netop dette, eller fordi det er det, der fremmer producentens interesser). Ude i en eller flere af kanterne af hjemmesiden findes menuerne eller mindre relevante informationer (fx kontakt-oplysninger, reklamer osv.). Hvis den besøgende er kommet til hjemmesiden med et specifikt mål om at finde nogle særlige informationer, vil hendes blik søge ud i denne periferi for at orientere sig efter veje videre ned i hjemmesidens hierarki. Når hun har fundet en side, der indeholder tekst, som, hun antager, svarer på hendes spørgsmål, begynder hun at læse lineært.

Der er således tale om to nye læse-

former, hvor centrallæsningen er den, man umiddelbart vælger, fordi man betragter skærmen som et billede. Det er en læseform, som man kan blive i afvekslende med lineær læsning af skrift (og læsning af billeder, animationer, film, ikoner, grafer osv.), hvis man surfer rundt mellem hjemmesider og tekster på hjemmesiderne.

Surfesøgning

Når man ikke 'bare' vælger at flyde med strømmen af links fra den ene side til den anden alt efter, hvad man nu lige finder interessant, men kommer til siden med et projekt om at finde svar på et spørgsmål eller lignende, så bliver det straks lidt sværere. Her skal man begynde at periferilæse og gøre brug af en læsemåde, man kan kalde surfesøgning. Surfesøgning består af en række læseaktiviteter. Når man søger efter en specifik information eller aktivitet, og man begynder at kigge i centrum og sidenhen ud i periferien efter vejen til informationen, handler det i første omgang om at tænke på, hvilke kategorier ens konkrete information kunne falde ind under. Er man fx på udkig efter en mulighed for at kunne få sin egen gratis blog, kan man forestille sig, at den kan falde ind under kategorierne 'gratis', 'funktioner' osv. Man tænker med andre ord *fra det konkrete til det abstrakte*. Denne måde at tænke på kan minde om den, man tager i anvendelse, når man finder på abstraktionsstiger fra rendegraver til spade til graveredskab til redskab til ting. På internettet er det blot mere kompliceret, fordi abstraktionsstigerne ikke altid er så indlysende, og fordi man skal forestille sig, hvordan andre har organiseret kategorierne på siden. Jo bedre man er til at gøre sig sådanne forestillinger, des bedre er man til at surfesøge.

Men man skal også kunne tænke den anden vej, *fra det abstrakte til det konkrete*. Det gør man, når man lader blikket glide ned over menupunkter eller ikoner eller hurtigt skimmer en sammenhængende skriftlig tekst med indlagte links. For hver abstrakt kategori skal man overveje: Kunne denne kategori indeholde det, jeg er ude efter? Alternativet er at klikke på

alle menupunkter – og så bliver man hurtigt træt. Det handler om at blive så god til at læse menupunkter og links, at man kun skal klikke på meget få af dem, før man finder det, man søger.

Den tredje strategi, man kan tage i brug, er *læsning af den nære kontekst*, hvilket består i, at man fx overvejer, hvad en overskrift på en menu fortæller om menupunkterne, hvad farver eller ikoner kunne betyde for de links, man kan klikke på, eller hvordan et link indgår i den løbende tekst.

Der er således tale om, at man skal kunne bringe tre "læse"-strategier i spil:

- Tænkning fra det konkrete til det abstrakte
Hvilke kategorier kunne indeholde mit projekt?
- Tænkning fra det abstrakte til det konkrete
At læse en række abstrakte kategorinavne og spørge: Kan mit konkrete projekt, mit emne findes inden for denne kategori?
- Læsning af den nære kontekst
Læse det, der står rundt om et link, og vurdere, hvad det siger om den side, linket fører til.

I de første klasser anbefaler jeg, at man nøjes med surfesøgning af den lettere slags. Surfesøgning kan foregå i flere sværhedsgrader. Fra det rimeligt overskuelige på sider, der er udviklet til børn, til det meget komplekse som fx på Jubii.

Fuldttekstsøgning

Fuldttekstsøgning er det, man gør med Google og andre søgemaskiner som AllTheWeb, Microsoft Live Search osv. Google sender såkaldte robotter rundt på internettet. Robotter er automatiske søgeprogrammer, der følger links fra den ene side til den næste og gemmer teksten på hver side, den kommer til, i Googles database. I princippet har Google en komplet kopi af internettet liggende i sin hukommelse. Der kan dog ligge kopier af sider, der er slettet, og der kan mangle nye tekster og tekster,

som ikke kan læses af robotterne. Teksterne analyseres af Google, så de bliver lette at søge i.

Når man går ind på Googles søgeside og skriver et søgeord, vil Google således gå ned i sin database og finde *alle sider, hvorpå søgeordet optræder*. Så hvis man skriver "trolde" i søgefeltet vil Google finde mere end 100.000 sider frem, hvorpå ordet trolde (og afledninger af dette: trolde, trolde osv.) står. Google har udviklet en algoritme til beregning af, hvilket søgeresultat der sandsynligvis er det mest passende. Derfor vil man med "almindelige" interesser ofte kunne bruge et af de første resultater. Men oftere vil man have brug for et mere specifikt svar, end man umiddelbart får. Den typiske reaktion hvis svaret ikke findes på den første side, Google henviser til, er at fortsætte til den næste side. Det er dog sjældent smart – med 100.000 sider kan man let få tiden til at gå... Man må skrive flere ord.

Det er afgørende, at man har et projekt med sin læsning og skrivning – ellers bliver surfing og skrivning planløs og uden fokus; det vil sige tidsspilde – man farer let vild på nettet. Lad os forestille os, at et par elever fra 6. klasse er i gang med at skrive en læsebog (fx med dynamitbogen.dk) til en 2. klasse om trolde, og at de særligt mangler oplysninger om ellefolket. Skulle de søge i et emneregister på et bibliotek, ville et passende søgeord måske være emneordet "folketro". Men det er ikke ubetinget smart på Google. Google vil nemlig så kun finde sider, hvor ordet folketro optræder, og ikke alle de sider, som handler om folketro, men ikke indeholder ordet. Med Google skal man søge på nøgleord og ikke emneord. Nøgleord er altså ord, der står på den side, man vil finde. Her kommer det første læseaspekt af fuldtekstsøgning ind. Man skal nemlig læse en potentiel tekst: Hvilke ord, der ikke optræder på alt for mange andre sider, står mon på den side, jeg skal finde? Det er en læseform, der vist ikke har været så dyrket tidligere, selv om den kan minde om de førrelæsningsaktiviteter, der har været populære i nogle litteraturpædagogikker.

[Pureenergy](#)

Filtype: PDF/Adobe Acrobat - [Vis som HTML](#)

(**ellefolket**) – alferne og **trolde**, som flakker om i hver krog og sprække i de omliggende lavamarker. Livet her centrerer omkring havnen og breder ...

www.visitreykjavik.is/Portaldata/1/Resources/kyningarrit/PE_danish_web.pdf - [Lignende sider](#) - [Noter dette](#)

[Webmagasinet Forum - Forskning - Den magtfulde mødom](#) - 14.30

... emnerne har strakt sig fra rim og remser, sagn, myter, **trolde**, **ellefolk** - dem med hul i ryggen - til stort set alle former for ritualer og traditioner. ...

www.kvinfo.dk/side/559/article/136/ - 32k - [Cached](#) - [Lignende sider](#) - [Noter dette](#)

[Nils Hartmanns hjemmeside](#)

Den indeholder sagn om 12 danske **trolde**. Nogle **trolde** er utroligt stærke. ... han kender: **ellefolkene**, mosekonen, lygtemanden, åmanden, alferne, ...

www.nilshartmann.dk/harkar.htm - 16k - [Cached](#) - [Lignende sider](#) - [Noter dette](#)

[Bonden efter stavnsbåndet](#)

Fantasiaen, der vistnok opflammedes ved hjælp af brændevin, most og gammelt øl, lod verden befolkes under- og overjordiske væsener: **trolde**, nisser, **ellefolk**, ...

www.historie.syd-fyn.dk/Landbrug/Bonden-efter-stavnsbaandet.htm - 69k - [Cached](#) - [Lignende sider](#) - [Noter dette](#)

Vores 6. klasseselever læser den potentielle tekst – og bliver enige om, at der i hvert fald ud over 'trolde' må stå 'ellefolket' på den side, de skal finde. Så de skriver 'trolde ellefolket' i Googles søgefelt og får bl.a. ovenstående søgeresultater.

Fragmentlæsning

Nu møder den næste læseudfordring 6. klasserne. De skal læse tekster ved at læse fragmenter af disse tekster. Hvert søgeresultat består af en titel, et eller flere uddrag af teksten (fragmenter) og nogle oplysninger om teksten. Det første resultat er et pdf-dokument, og det ser ud til at være en tekst rettet til turister, da det er udgivet på domænet visitreykjavik.is og handler om livet omkring havnen. Teksten kunne godt handle om ellefolket og have en enkelt indskudt sætning om livet omkring havnen, men det er mere sandsynligt, at det er omvendt. Den næste side er fra et webmagasin fra kvinfo.dk og handler ifølge titlen om den magtfulde mødom, så den tekst, der er fragmenter fra, stammer sandsynligvis fra et eksempel på mødommens rolle i gammel tid. Den tredje hjemmeside er en personlig hjemmeside – og det kan enten betyde, at der er tale om en glad amatør, en anerkendt ekspert eller en, der slet ikke skriver om ellefolket, men blot nævner dem i forbigarten, måske som en oprensning af, hvad hans

dygtige søn kan nævne af mærkelige væsener.

Bemærk, at der er tre prikker skrevet med fed skrift mellem to fragmenter. De to fragmenter af teksten står således ikke samme sted. Den sidste tekst er fra en historietekst om bondelivet efter stavnsbåndet.

Som det fremgår, kan man få ganske meget ud af at læse disse meget kortfattede fragmenter. En sådan *fragmentlæsning* er også på en måde en læsning af en potentiel tekst – blot har man nu små uddrag af konkrete tekster at læse ud fra. Når man fragmentlæser, skal man primært vælge fra – alt, hvad der ikke ser ud til at handle om det, man skal bruge, skal overstås hurtigst muligt, så man kan komme til det, man kan bruge. Derfor er der en læsestrategi, som man må tage i brug, inden man går i gang med fragmentlæsningen. Det er *fragmentoverblikslæsning*, som er en læsestrategi, hvor man hurtigt danner sig et overblik over mange søgeresultater og vurderer, om de ser ud til at være nogenlunde af den type, man forventede og kan bruge. I eksemplet ovenfor fører en fragmentoverblikslæsning til, at 6. klasserne beslutter sig for at fokusere endnu mere.

6. klasserne ved, at ellepiger er meget smukke og tiltrækker mænd, der bliver ellevilde og fortabte. De læser den

naturpaedagogik.dk

Ellefolk (eller elverfolk) bor helst under elletræer i mosens sumpområde, Forfatteren Michael Lycke har i bogen *Nisser & Trolde* og andre glemte dyr, ... www.naturpaedagogik.dk/nyelver.htm - 22k - [Cached](#) - [Lignende sider](#)

[PDF](#) **På tur i mystikken**

Filtype: PDF/Adobe Acrobat - [Vis som HTML](#)
Elverfolket – eller **ellefolkene**, som de kaldes i Evald Tang Kristensens samling af danske sagn – lever i skove og moser. Der findes både **ellepiger** og ... www.skovognatur.dk/NR/rdonlyres/6C0269D6-01B7-4004-A2C7-AE86A6EBEDC1/38350/MYSTIK.pdf - [Lignende sider](#)

Tekst-eksempler Titel Overskrift Anekdote Jyden, sjællænderen og ...

Ellefolk, Ellepiggen, Ellefolk, "Donnermus", Ellefolk, Kulmiler, Erindringer, Af spillemænd og landmand N.P. Larsen, ... Høje, Trolde i høje, Høst, Høstgilde ... www.dafos.dk/guiden/frame.asp?afsnit=tekst_eksempler - 1k - [Cached](#) - [Lignende sider](#)

Post Danmark, Frimærker

Og af de dansende **ellepiger**, der er bedårende smukke forpå, ... i midten en helhest omgivet af en nisse og en **trold**, samt nederst to varulve. ... www.stamps.postdanmark.dk/product_info.asp?dept_id=7&pf_id=1356SU - 8k - [Cached](#) - [Lignende sider](#)

Folketro | fynhistorie.dk

I skovene boede **ellefolket**, som med deres usynlige pile kunne ramme mennesker og dyr, ... Mænd skulle vogte sig for at indlade sig med de smukke **ellepiger**, ... www.fynhistorie.dk/node/6197 - 19k - [Cached](#) - [Lignende sider](#)

Hedenskabet

Ellefolk: Er et folk ligesom os mennesker, også på højde med mennesker, Slattenpat: En benævnelse for enten en **trold** eller en **ellepige** med lange ... www.hedenskabet.dk/Hedenskabet/artikel-vaesner.htm - 60k - [Cached](#) - [Lignende sider](#)

bedre til at vurdere billeders betydning for udtrykket, menuers opbygning, skriftopbygning osv. Og det handler om at vurdere, hvilken genre og målgruppe teksten har – og ikke mindst, om den stemmer med det projekt, man selv har med at komme ind på siden. I dette tilfælde kan teksten vise sig at være for omfattende og svær for eleverne. Men de vælger at give den en chance og går i gang med *fokuslæsning*, som går ud på at finde frem til det sted i en tekst, som handler om det, man selv har som projekt (hertil kan man fx bruge browserens søgefunktion eller Googles søgebars markerings- og søgefunktion), og at læse netop disse dele med skinnings- og nærlæsningsstrategier. Eleverne har succes med deres fokuslæsning og finder frem til en række nye oplysninger til deres læsebog om de forførende og farlige ellepiger, ellekonen, elletræers særlige måde at samle kvælstof på og en del mere.

Et kort intermezzo om teknik: Google og de fleste andre fuldttekstsøgemaskiner giver sider, hvor alle de ord man skriver, optræder. Det er derfor ikke nødvendigt at skrive AND eller sætte + foran eller mellem ord. Nogle gange kan det være rart at kunne finde sider, hvor et ord *ikke* optræder. Så kan man skrive dette ord med et minus foran, fx '-Troldepus'. Hvis man vil finde sider, hvor nogle ord står sammen i en særlig

potentielle tekst og beslutter sig for, at alle interessante tekster om ellefolket også vil indeholde tekst om ellepiger. Derfor skriver de nu 'trolde ellefolket ellepiger' i søgefeltet. De får bl.a. ovenstående søgeresultater.

Eleverne fragmentlæser igen. Denne gang er der flere gode tekster, ser det ud til. De to første tekster fortæller om, hvor ellefolket bor, den tredje ser ud til at være uddrag af tekster, som bl.a. handler om ellefolket, den fjerde er Post Danmarks tekst om frimærker med troldemotiver osv. Eleverne vælger at gå ind på den første side, som viser sig at være knyttet til *Håndbog i naturpædagogik*.

Overblikslæsning og fokuslæsning

Når man kommer ind på en hjemmeside, er det første, man gør, at danne sig et overblik – fordi skærmen opfattes som et billede. Denne side ser ud til at være velkomponeret med en blanding af tekst og billede, og den ser ud til at være knyttet til en bog. Og det ser ud til, at der er en længere tekst, som handler om netop det, eleverne er ude efter. Den giver umiddelbart et seriøst

og pålideligt indtryk. *Overblikslæsning* er således en læsning, der forholder sig til tekster i modaliteter som layout, farvevalg, billeder, menuer, skrift osv. Overblikslæsning fordrer ikke umiddelbart den store øvelse. Men den kan (naturligvis) udvikles og blive mere bevidst. Det handler bl.a. om at blive

The screenshot shows the website 'Naturpædagogik'. On the left is a vertical navigation menu with items like 'Forsiden', 'Bogens indhold', 'Bogen - omtale', 'Køb bogen', 'Tilføjelser & ny viden', 'Links til adresser', 'Litteratur - tilføjelser', 'Fotos', 'Månedens plante', 'Månedens dyr', 'Månedens naturhistorie', 'Månedens naturfoto', 'Månedens naturlink', 'Månedens naturaktiviteter', 'Links til naturwebsider', 'Om forfatteren', and 'Kontakt'. Below the menu is a small image of a plant with the caption 'Månedens naturfoto: Klik for stort billede og fortælling!'. The main content area features an article titled 'MERE om elver og lignende væsner...' with text about human interaction with nature and a list of creatures like trolls, dwarves, and elves. To the right is a book cover for 'Håndbog i naturpædagogik' by Ole Wohlgenuth, published by Politisk Revy in 2006.

Myter om sære væsner og ånder - Af Gaialys

Udgivet: December 2005 af: Gaia Marianne Freja Rosalil Steffensen

I denne verden! er der mere end hvad øjet lige ser, nogle mennesker har udviklet evnen til at se disse ting, nogle af dem er væsner, Devaer, engle og ånder. Det kaldes for myter, da ordet myte betyder ord, og da man ikke videnskabeligt kan bevise eller modbevise sandheden om dette, kaldes det for en myte, da det bare er ord, udtalt af en, som tror på at det er rigtigt. Jeg skal ikke gøre mig til doms over for hvad folk skal tro, men har skrevet denne artikel ud fra andres og egne oplevelser, med væsner og ånder, der er nok nogen der vil studse over de emner der er taget med, men vi mennesker kan jo ikke være enige om alting, for så ville det være lidt kedeligt. Folk tolker deres oplevelser forskelligt, så hvis man ikke er enig, eller ikke har oplevet det samme, er det jo ikke ensbetydende med, at andre ikke har oplevet det, eller det ikke findes. Så læs artiklen med et åbent øje og forståelse for at vi oplever forskellige ting, på forskellige måder. Men læs selv og bedøm selv hvad du vil tro på. Det er jo et tolknings spørgsmål, hvad der er sandhed og hvad der ikke er.

Ånder er en del af universets kræfter. Ånderne kan hjælpe os og vejlede os, når vi har brug for det. Væsner/Devaer er en anden form for folkefærd, som lever her iblandt os. De onde ånder, yder deres påvirkning gennem ens destruktive sider, og ens svagheder. Onde væsner, er som mennesker, blevet træt af at tingene ikke altid lige går efter deres hoved, og har valgt at lade deres frustration, gå ud over de fysiske eksistenser.

A): Alfer: Er små menneskelignende væsner, De er ca. 10 cm høje, De lever i familie forhold og i landsbysamfund lige som mennesker, de går klædt i almindeligt tøj, bukser og kjoler, de ældre mænd har skæg, nogle bære huer i stil med nisse huer, men det er mest om vinteren, de lever udendørs i natur områder, skove, haver, parker og enge. De lever i huler inde i buskene og i træerne, hvis et træ er væltet med rod og det hele er det en ideel bolig for en alf, eller en sten opsætning, de er

rækkefølge, kan man skrive dem i gåseøjne, fx 'ellepiger "hule i ryggen"'. Og hvis man kun vil finde sider på et givet website, der indeholder søgeordene, kan man skrive 'site:' som i: 'ellepiger site:naturpaedagogik.dk'. Alle disse koder er naturligvis gode at kende til. Men det er ikke dem, der gør det svært at søge på nettet – det er de læsemåder, som man skal bringe i anvendelse, og det er disse læsemåder, som søgekurser bør handle om at udvikle.

Kritisk læsning

Eleverne er grundige. De går også ind på siden Hedenskabet (se næste side) for at finde flere oplysninger. Her kan de læse om ellepigerne, at de "gør intet ondt". Det er jo en noget anden opfattelse, end de har fået fra andre kilder. De må derfor i gang med vurderinger af de forskellige sider pålidelighed. *Hvem har skrevet siderne?* *Hvad er deres forudsætninger?* Sådanne undersøgelser kan foregå ved, at man fjerner dele af webadressen, så man kommer til forsiden, hvor man måske kan finde ud af, hvem der er ophavsmand, eller de kan foregå ved, at man søger på internettet efter oplysninger om vedkommende og om den pågældende hjemmeside. Eller undersøgelserne kan være væsentligt mere grundige og bygge på sproglige analyser (jf. Bundsgaard 2008). Dette kan understøtte væsentlige spørgsmål som:

Hvad er producentens interesser og mål?

Den tekst, som eleverne har fundet, stammer fra siden Hedenskabet, som er en side for hedninge. Den indeholder tekster om alt fra hedensk håndfæstning (ægteskab) til søvnlammelse. Teksten er skrevet af "Gaialys" (som betyder Jordens lys), og teksten præsenteres bl.a. som et resultat af "egne og andres oplevelser med væsener og ånder". Der er således ikke tale om en formidling af tidligere tiders folketro, men om en levende tro, som integreres i et moderne liv. Det er klart, at det gør en forskel for måden, man må læse og fæste lid til teksten på. Og det er klart, at 6. klasserne ikke vil have let ved selv at udøve en kritisk læsning af teksten. Men det er et vilkår, hvis man vil bruge internettet: Man må opøve en kritisk indstilling over for alle tekster, man møder, og man må udvikle sine kritiske læsekompetencer. Læs mere om kommunikationskritisk kompetence i Bundsgaard, 2008 og i Bundsgaard m.fl., forthcoming.

Fuldtekstsøgningens læsemåder

Som det fremgår, er det en ganske kompleks proces at søge med fuldtekstsøgmaskiner. Det fordrer flere hidtil ukendte læsemåder, og det fordrer ganske veludviklede kompetencer til vurdering, valg og kritisk læsning. I oversigt er læsemåderne følgende:

At finde en relevant side

1. Læse en potentiel tekst og udvælge nøgleord
2. Vurdere, om man har ramt rigtigt ved at se på antal hits og kigge overfladisk på fragmenterne – og ellers prøve med en ny søgning (fragmentoverblikslæse)
3. Vurdere de enkelte hits for, om der er noget brugbart (fragmentlæse)
4. Tjekke siden med skimning og vurdering af layout, sværhedsgrad og dybde (overblikslæse)
5. Undersøge siden nærmere med fokuslæsning
6. Kritisk granske sidens oplysninger og analysere kommunikationssituationen (kritisk læsning)

Referencer

- Bundsgaard, Jeppe (2008): "Kommunikationskritisk kompetence. Den sproglige side af dansk er (kunne være) meget mere end grammatik!", i *Dansklærerforeningens Fællesskrift*. København: Dansklærerforeningen.
- Bundsgaard, Jeppe og Lisbet Kühn (2007): *Danskfagets it-didaktik*. København: Gyldendal. Bogens hjemmeside: www.it-didaktik.dk.
- Bundsgaard, Jeppe (2005): *Bidrag til danskfagets it-didaktik*. Odense: Forlaget Ark. www.did2.bundsgaard.net.
- Bundsgaard, Jeppe, Eva Terese Christiansen, Sanne Harder Flamant, Thorkild Hanghøj, Rasmus Fink Lorentzen, Karen Monrad, Betina Poulsen & Helle Rørbech (forthcoming): *En kompetencevinkel på dansk*. København: Gyldendal.
- Kress, Gunther (2003). *Literacy in the New Media Age*. London: Routledge.